

Türkiye ve Dünyada Medikal Turizm: Sağlık, Ekonomi ve Kültürün Buluşması

Özge Büyük¹

Özet

Medikal turizm, dünya çapında büyüyen ve popüler hale gelen bir endüstridir. Medikal turizmin gerçekleşebilmesi için kişilerin yaşadıkları ülkeden başka ülkelere seyahat ederek sağlık hizmetlerinden faydalanması gerekmektedir. Söz konusu hizmetler, tıbbi tedavi, diş hekimliği hizmetleri, kozmetik cerrahi vb. çok çeşitli alanları kapsamaktadır. Bu turizm türü, düşük maliyetler, daha kısa bekleme süreleri, özel tedavilere erişim ve mahremiyet arzusu, kültürel ayrıcalıklar, egzotizm gibi faktörlerden etkilenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere göre daha düşük maliyetli sağlık hizmetleri sunmaları medikal turizm hareketlerini arttırmıştır. Ayrıca, bu ülkelerde, gelişmiş ülkelerde yaşanan uzun bekleme süreleri ve yetersiz sağlık hizmetleri gibi sorunlar da bulunmamaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler medikal turistler için cazip birer destinasyon haline gelmiştir. Medikal turizm, hem turistler hem de ev sahibi ülkeler için önemli bir ekonomik avantajdır. Medikal turistler, yüksek kaliteli sağlık hizmetlerine daha uygun fiyatlarla erişebilirken, ev sahibi ülkeler ise sağlık hizmetleri sektöründen elde edilen gelirle ekonomilerini güçlendirme imkânı yakalamaktadırlar. Türkiye, medikal turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir ve gelişmiş sağlık altyapısı, uygun fiyatlı hizmetleri, deneyimli sağlık personeli, turizm altyapısı gibi imkanlara sahiptir. Ülke, bu avantajlar sayesinde medikal turizm için önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Bu bölümde Türkiye’de ve dünyada medikal turizmin durumu ele alınacak, medikal turizm açısından avantajlı ve dezavantajlı durumlar ortaya konacaktır.

Giriş

Kişilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmak için yaşadıkları ülkeden başka ülkelere ziyaretler gerçekleştirmesiyle meydana gelen medikal turizm, her yıl

1 Öğr. Gör. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ozgebuyuk@comu.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0003-2058-8510

yaklaşık 14-16 milyon kişinin tıbbi tedavi için yurt dışına seyahat etmesiyle dünya çapında önemli bir büyüme göstermiştir. Bu hizmetler, tıbbi tedavi, diş hekimliği hizmetleri, kozmetik cerrahi gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Medikal turizm, günümüzde düşük maliyetler, daha kısa bekleme süreleri, özel tedavilere erişim ve mahremiyet arzusu gibi faktörlerden dolayı giderek daha popüler hale gelmektedir.

Medikal turizm dünya çapında büyüyen bir endüstridir. Turizm sektöründeki artış hızı pek çok ülkenin medikal turizm konusunda rekabet etmesine, yeni yatırımlar yapmasına ve projeler geliştirmesine neden olmaktadır. Örneğin Tayland, düşük maliyetleri ve yüksek kaliteli tıbbi tesisleri nedeniyle medikal turistler için popüler bir destinasyon haline gelmiş, Hindistan ve Malezya gibi ülkeler de medikal turizm endüstrisinde önemli bir büyüme kaydetmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere göre daha düşük maliyetli sağlık hizmetleri sunmaktadır. Ayrıca, bu ülkelerde, gelişmiş ülkelerde yaşanan uzun bekleme süreleri ve yetersiz sağlık hizmetleri gibi sorunlar bulunmamaktadır. Bu faktörler, gelişmekte olan ülkeleri medikal turistler için cazip birer destinasyon haline getirmekte, stratejik üstünlük yaratarak rekabette ön saflara taşımaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gelişme göstermekte olan medikal turizm, özellikle yılın her ayına yayılabilmek özelliği sayesinde turizm profesyonellerinin dikkatini çekmektedir. Ülkemiz, her geçen gün bu amaçla seyahat eden turistler için önde gelen destinasyonlar arasına girme yolunda ilerlemektedir. Türkiye, medikal turistlere sunmakta olduğu fiyat avantajları, kaliteli sağlık hizmetleri, ileri tıbbi teknoloji, coğrafi avantaj vb. pek çok motivasyon unsuru ile medikal turistler arasında popüler olmaya başlamıştır. Diğer yandan Türkiye’deki medikal turizm endüstrisinin aynı zamanda standardizasyon ve düzenleme eksikliği, dil ve kültürel engeller ve belirli bölgelerde sınırlı altyapı ve kaynaklar gibi çeşitli zorluklarla da karşı karşıya olduğu da bilinmektedir.

Bu bölümde dünyada ve Türkiye’de medikal turizmin önemine vurgu yapılacaktır. Öncelikle, medikal turizmin tanımı ve kapsamı ve gelişimi ele alınacaktır. Ardından, dünya medikal turizm pazarının büyüklüğü ve dinamikleri ve önde gelen medikal turizm destinasyonları incelenecektir. Son olarak, Türkiye’nin medikal turizmdeki konumu ve gelişimi değerlendirilecektir.

1. Medikal Turizm Nedir Ne Değildir: Sağlık Turizminden Ayrılan Yönleri Nelerdir

Medikal turizm, bireylerin kendi ülkelerinde karşılayamadıkları veya karşılamakta zorlandıkları sağlık hizmetlerini almak amacıyla, başka bir ülkelere yaptığı seyahatleri kapsayan, bu seyahatleri esnasında diğer turizm faaliyetlerine de katıldıkları sürecin bütününe verilen isimdir. Medikal turizm, tıbbi operasyon, teşhis-tedavi, rehabilitasyon ve diğer çok çeşitli sağlık hizmetlerini içerebilir (Akbolat & Deniz, 2017; Connel, 2006; Jagyasi, 2008). Daha kapsamlı bir tanım yapılacak olursa; çeşitli hastalıklardan mustarip bireylerin ve hatta yanlarındaki refakatçilerinin belirli bir tedaviden faydalanmak ve/veya sürdürmek için; sağlık personelinin ise ilgili kapsamında bilgi vermek-almak, araştırmada bulunmak, tedaviyi gerçekleştirmek veya devam ettirmek vb. nedenlerle yaptıkları ve aynı zamanda genel turizm faaliyetinin oluşması için gerekli tüm şartları sağlayan seyahatlere medikal turizm ismi verilmektedir (Büyük & Akkuş, 2020-a). Ancak bir bireyin seyahati esnasında sağlık hizmetine ihtiyaç duyması ve bu hizmeti alması durumunda medikal turizm meydana gelmez. Bu durumda başvuru acil veya planlanmamış sağlık hizmetlerine verilen isim turist sağlığıdır (Şeker & Solak, 2020).

Sağlık turizmi, medikal turizm ve sağlıklı yaşam turizmi olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmakta ve her ikisini de kapsamaktadır. Literatürde sıklıkla birbirine karıştırılsa (Salmon, 2008) da sağlık turizmi ve medikal turizm arasındaki temel farkın, motivasyon unsuru olduğunu söylemek mümkündür. Bu iki kavram arasındaki ayrımın sağlıklı biçimde yapılması, söz konusu seyahatlerin daha iyi anlaşılması ve planlanması için büyük önem taşımaktadır.

Sağlık turizminde, seyahat eden bireylerin motivasyonu, bedensel ve zihinsel sağlıklarını korumak, geliştirmek ya da geri kazanmaktır (Mueller & Kaufmann, 2001; Smith & Puczkó, 2009). Medikal turizmde, bireylerin seyahat etme motivasyonu, kendi ülkelerinde karşılayamadıkları veya karşılamakta zorlandıkları sağlık hizmetlerini almaktır (Connell, 2006; Jagyasi, 2008). Sağlıklı yaşam turizmi ise, bireylerin doğal kaynakları ve sağlığı destekleyen tamamlayıcı dinlence ve eğlence hizmetleri aracılığıyla iyi ve esenlikli olma halini oluşturmak veya güçlendirmek için yaptıkları seyahatlerdir (Smith & Puczkó, 2009). Sağlıklı yaşam turizmi, spa, yoga, meditasyon, masaj vb. hizmetleri içerebilir.

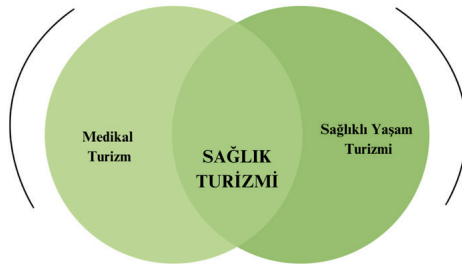
- Medikal turizme örnek olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nde kalp ameliyatı yaptırması gereken bir kişinin daha düşük maliyetli ve daha hızlı olduğuna karar vererek aynı operasyon için başka bir ülkeyi tercih etmesi verilebilir.

- Sağlıklı yaşam turizmine örnek olarak ise bir turistin İsviçre’de bir spa tatili yapması verilebilir. Bu kişi, İsviçre’nin doğası ve kaplıcaları nedeniyle bu ülkeyi tercih edebilir.
- Her iki faaliyet de sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmektedir.

1.1. Sağlık Turizmi, Sağlıklı Yaşam Turizmi ve Medikal Turizm Arasındaki Temel Farklar

Sağlık turizmi, sağlıklı yaşam turizmi ve medikal turizm arasında kapsam, motivasyon unsuru, maliyet, süre, tekrar ziyaret ve hedef kitle gibi konularda temel ve ayırıcı önemli farklar bulunmaktadır. Buna göre:

1.1.1. Kapsam: Kavramsal olarak sıklıkla birbirine karıştırılan sağlık turizmi, sağlıklı yaşam turizmi ve medikal turizm terimleri kapsam açısından değerlendirildiğinde aralarındaki fark çok daha rahat anlaşılacaktır. Buna göre: medikal turizm, tıbbi operasyonlar, tedaviler, rehabilitasyon ve diğer sağlık hizmetlerini içerirken, sağlıklı yaşam turizmi, SPA, ayurveda, yoga, meditasyon, masaj vb. hizmetleri içerebilir. İçerisinde tıbbi operasyonların ve doktor müdahalelerinin yanı sıra alternatif tedavi yöntemlerini ve çeşitli hizmetleri kapsayan sağlık turizmi, medikal turizme ve sağlıklı yaşam turizmine göre daha geniş bir kavramdır ve hem medikal hem de sağlıklı yaşam (wellness) turizmini kapsamaktadır (Voigt ve diğ., 2011) Dolayısıyla Medikal turizm ve sağlıklı yaşam turizmi, sağlık turizminin birer alt kategorisidir denilebilir. Hatta içerisinde çeşitli tedavileri de barındırdığı için (Büyük & Akkuş, 2020-b), engelli turizmi ve geriatrik turizm de bu kategoride değerlendirmeye alınmaktadır (Büyük & Akkuş, 2020-c). Aşağıda verilen Şekil 1’de söz konusu ayırım gösterilmektedir.

Şekil 1: Kapsam Bakımından Sağlık Turizmi, Sağlıklı Yaşam Turizmi ve Medikal Turizm Arasındaki Temel Farklar

1.1.2. Temel Motivasyon: Sağlık turizminde, bireylerin temel seyahat etme motivasyonu, genel olarak zihin ve beden sağlıklarını korumak, geliştirmek veya geri kazanmaktır. Bunu yaparken tıbbi veya tıbbi olmayan pek çok yöntem aynı anda kullanılabilir. Medikal turizmde ise, bireylerin seyahat etme motivasyonu, kendi ülkelerinde farklı nedenlerle karşılayamadıkları veya karşılamakta zorlandıkları sağlık hizmetlerini almaktır. Bunun gerçekleşmesi için muhakkak suretle sağlık ve turizm alanlarında ortaklaşa yürütülecek bir çalışma gerekmektedir. Dolayısı ile medikal turizmin temel şartlarının oluşabilmesi için tıp ve turizm sektörlerinin ortaklaşa mal ve hizmet üretmeleri (Gümüş & Büyük, 2008) gerektiği söylenebilir. Bu turizm türünde kullanılacak yöntemlerin tümü, doktor kontrolünde gerçekleştirilmeli ve belirli bir tedavi prosedürünü içermelidir.

1.1.2. Hedef Kitle: Medikal turizmin hedef kitlesi, sağlık sorunları olan bireylerdir. Sağlıklı yaşam turizminin hedef kitlesi, genel sağlıklarını iyileştirmek isteyen bireylerdir. Sağlık turizmi ise Quintela ve arkadaşlarının (2016) da ifade etmiş olduğu gibi her iki kitleyi de kapsayıcı bir *üst şemsiye* olma özelliğine sahiptir.

1.1.3. Maliyet: Sağlık turizmi ve sağlıklı yaşam turizmi, genellikle daha düşük maliyetli seyahatler iken, medikal turizm, daha yüksek maliyetli seyahatler gerektirebilmektedir.

1.1.4. Süre ve Tekrar Ziyaret: Sağlık turizmi ve sağlıklı yaşam turizmi, kısa süreli seyahatler olarak organize edilebilmekte ancak zaman zaman tedavi türlerine de bağlı olarak medikal turizm, daha uzun süreli seyahatleri şart koşmakta hatta tedavinin gerektiği durumlarda tekrar ziyaret söz konusu olabilmektedir.

Tablo 1: Sağlık Turizmi, Sağlıklı Yaşam Turizmi ve Medikal Turizm Arasındaki Temel Farklar

	Sağlık Turizmi	Sağlıklı Yaşam Turizmi	Medikal Turizm
Temel Motivasyon	Turistin genel sağlığı iyileştirmek veya korumak istemesi, bunu için gerektiğinde farklı ülkelerden sağlık hizmeti talep etmesi.	Turistin genel sağlığı iyileştirmek istemesi.	Turistin kendi ülkesinde karşılayamadığı veya karşılamakta zorlandığı sağlık hizmetlerini almak istemesi.
Kapsam	Zihin ve beden sağlığının korunması, geliştirilmesi veya geri kazanılmasına yönelik tüm hizmetleri kapsar.	Spa, yoga, meditasyon, masaj vb. gibi tamamlayıcı sağlık hizmetlerini kapsar.	Tıbbi operasyonlar, teşhisler, tedaviler, rehabilitasyon ve diğer sağlık hizmetlerini kapsar.
Hedef kitle	Genel sağlıklarını korumak ve iyileştirmek isteyen herkes.	Genel sağlıklarını iyileştirmek isteyen bireyler.	Sağlık sorunları olan bireyler.
Maliyet	Nispeten daha düşüktür	Nispeten daha düşüktür	Operasyon ve tedavilerin türü ve kapsamına göre nispeten daha yüksektir
Süre ve Tekrar Ziyaret	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tekrar gerektirmez, keyfidir. ▪ Süre turist tarafından belirlenebilir. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tekrar gerektirmez, keyfidir. ▪ Süre turist tarafından belirlenebilir. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tekrar gerektirebilir, keyfi değildir, tedavilerin türü ve kapsamına göre değişiklik gösterebilir. ▪ Süre turistten ziyade tedaviyi gerçekleştiren uzman personelin görüşlerine göre belirlenebilir.

Tablo 1, sağlık turizmi, sağlıklı yaşam turizmi ve medikal turizm arasındaki temel farkları özetleyerek kavramsal olarak net bir ayırım oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

2. Dünyada Medikal Turizm

Turizm sektörünün sağladığı istihdam ve döviz rezervi artışı açısından, dünya üzerindeki hemen hemen tüm ülkelerin ekonomileri için en önemli sektörler arasında yer aldığı ve küresel öneme sahip olduğu bilinmektedir (Büyük & Can, 2020). Medikal turizm, küresel sağlık hizmetlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu turizm türü, gelişmiş ülkelerde yüksek olan sağlık hizmetlerinin maliyetleri, uzun olan bekleme süreleri (Özçelik ve diğ., 2021),

tedavi esnasında aynı zamanda turistik faaliyetlere katılarak farklı kültürleri deneyimleme fırsatı elde etmek isteme gibi çeşitli nedenlerle giderek daha popüler hale gelmektedir. Medikal turizm, son yıllarda dünyada önemli bir büyüme göstermiştir ve küresel anlamda yaklaşık 500 milyar dolarlık (UHSAS, 2023) bir endüstri haline gelmiştir.

Medikal turizmin en önemli destinasyonları, gelişmekte olan ekonomilere sahip ülkelerdir. Bu ülkeler, gelişmiş ülkelere göre daha düşük maliyetli sağlık hizmetleri sunmaktadır. Ayrıca, bu ülkelerde sağlık personeli genellikle daha deneyimlidir ve daha yenilikçi tedavi yöntemlerine erişim sağlanabilmektedir (Wong ve diğ., 2014). Dünya’da adını söz ettiren popüler medikal turizm destinasyonları arasında Hindistan, Tayland, Malezya, Singapur, Küba, Çin, Meksika, Arjantin, Güney Kore, İsrail, Türkiye vb. ülkeler yer almaktadır (Collins ve diğ., 2019).

2.1. Hindistan ve Medikal Turizm

Medikal turizmin dünyadaki en önemli destinasyonlarından biri olan Hindistan, gelişmiş ülkelere göre çok daha düşük maliyetli sağlık hizmetleri sunmaktadır. Hindistan’da medikal turizm endüstrisinin büyümesi, ülkenin turizm destinasyonu olarak çekiciliği, maliyet avantajları ve dünya standartlarında tedaviye erişim imkânı sağlaması gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır (Dang ve diğ., 2020). Ayrıca Hindistan’ı uygun fiyatlı bir tıbbi turizm destinasyonu olarak tanıtmak için ülkede tedavi kalitesi, tıbbi hizmet kalitesi, tıbbi turizm masrafları, tıbbi turizm altyapısı, destinasyon cazibesi, destinasyon kültürü ve erişim kolaylığı gibi faktörlere odaklanılarak tanıtım kampanyaları düzenlenmektedir. Bu çalışmalarla ülkeye medikal turist çekmek, memnuniyet ve sadakat oluşturmak hedeflenmektedir (Mishra & Sharma, 2021).

Ülkede, dünyanın önde gelen üniversitelerinden mezun olmuş ve deneyimli sağlık personeli bulunmaktadır ve kalp ameliyatları, diz ve kalça protezleri, elektif ve kozmetik cerrahi ameliyatlar, nöroloji, endokrinoloji, nefroloji, üroloji, kanser, göz, diş, organ nakli, kısırlık gibi çok çeşitli tedaviler yapılmaktadır (Mutalib ve diğ., 2017). Bu çeşitlilik, ülkeyi dünyanın her yerinden gelen medikal turistler için cazip bir destinasyon haline getirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Orta Doğu, Umman, Birleşik Krallık, Bangladeş, Nepal ve Sri Lanka gibi ülkelere gelen medikal turistler, çeşitli tedaviler için her yıl Hindistan’ı ziyaret etmektedirler (Connell, 2006; Neelankantan, 2003; Peters & Sauer, 2011).

Hindistan’da sağlık hizmetleri, gelişmiş ülkelere göre çok daha uygun fiyatlarla sunulmaktadır. Örneğin, ülkede kalp ameliyatı için belirlenen

ortalama ücret 10.000 ABD doları iken, Amerika Birleşik Devletleri'nde aynı ameliyat 200.000-250.000 ABD doları arasında ücretler ile gerçekleştirilmektedir. Aynı şekilde ülkede kanser tedavisinin ortalama fiyatı 10.000 ABD doları civarındadır. ABD'de ise aynı tedavinin ortalama fiyatı 100.000 ABD dolarını bulabilmektedir (Wong ve diğ., 2014). Fiyat avantajına rağmen Hindistan'da sağlık hizmetleri, gelişmiş ülkelerde sunulan hizmetlerle karşılaştırılabilir kalitededir. Hindistan, medikal turizmde en uygun fiyatlı destinasyondur. OECD verilerine göre en yüksek fiyatlar ABD'dedir. ([https://data.oecd.org/healthres/...](https://data.oecd.org/healthres/)) Ülke, konvansiyonel tedavilere ek olarak, tıbbi turistler tarafından sıklıkla tercih edilen Ayurveda, yoga, unani tıbbi ve homeopati gibi alternatif tıp seçeneklerini de sunmaktadır (Chanda, 2001; Hudson & Li, 2012;).

Sonuç olarak, Hindistan'ın uygun fiyatlı olması, çeşitlilik arz eden tedavileri ve kaliteli sağlık hizmetleri, onu dünyanın her yerinden gelen tıbbi turistler için arzu edilen bir destinasyon haline getirmiştir (Wong ve diğ., 2014). Ülkenin tıbbi turizm endüstrisinin, hasta hareketliliği, maliyet avantajları ve çekici turizm destinasyonlarının mevcudiyeti gibi faktörler nedeni ile büyümeğe devam etmesi beklenmektedir (Dang ve diğ., 2020).

2.2. Tayland ve Medikal Turizm

Tayland, tıbbi turizm alanında önde gelen bir destinasyondur ve çok çeşitli tedavi ve hizmetler sunmaktadır. Ülke, cinsiyet değişikliği ameliyatı, diş bakımı, kozmetik cerrahi ve HIV tedavileri gibi alanlarda uzmanlaşmış olmanın yanı sıra; çeşitli rehabilitasyonlar, Thai masajı, yoga, wellness uygulamalarında da oldukça fazla tercih edilmektedir. Tayland'ın tıbbi turizm endüstrisi, uygun fiyatlar, yüksek kaliteli sağlık hizmetleri ve benzersiz kültürü gibi çeşitli nedenlerle büyümüştür (Hudson & Li, 2012; Noree ve diğ., 2015; Whittaker, 2008).

Tayland'ın tıbbi turizm destinasyonu olarak popülaritesine katkıda bulunan en önemli faktörlerden biri, sağlık hizmetlerinin uygun fiyatlı olmasıdır. Ülkenin medikal turizminin popülarlığı, düşük fiyatların yanı sıra, egzotik ve benzersiz kültürüne ve bu kültürün yansıtılmasına dayanan reklam kampanyalarına bağlanmaktadır (Ingram ve diğ., 2013). Bu sayede medikal turistler, tıbbi tedavilerini benzersiz bir kültürel deneyimle birleştirme fırsatına sahip olmakta, bu da Tayland ziyaretlerini unutulmaz kılmaktadır. Hindistan gibi Tayland da hem uygun fiyatlar hem de benzersiz kültürel yapısı ile medikal turizmde öne çıkan ülkelerdendir. Ancak, Hindistan'da sunulan tedavilerin kapsamı, daha düşük kalitede de olsa Tayland'a göre daha geniştir (Wong ve diğ., 2014).

Örneğin, kalp ameliyatı için Tayland'da ortalama ücret 15.000 ABD doları iken, Amerika Birleşik Devletleri'nde bu ücret yaklaşık 16 katı daha fazladır. Aynı şekilde ülkede kozmetik cerrahinin ortalama fiyatı 5.000 ABD doları civarındadır. ABD'de ise aynı tedavinin ortalama fiyatı 10.000 ABD dolarına kadar ulaşabilmektedir (Wong ve diğ., 2014). Düşük maliyetler ve gelişmiş ülkelerde sunulanlarla karşılaştırılabilir düzeyde yüksek kaliteye sahip sağlık hizmetleri, Tayland'ı uygun fiyatlı ve kaliteli tedaviler arayan tıbbi turistler için çekici bir seçenek haline getirmektedir. Düşük maliyetlere rağmen dünyanın önde gelen üniversitelerinden mezun olmuş ve deneyimli bir sağlık çalışanları kadrosuna sahip olan ülke, medikal turistlere Tayland'da kaldıkları süre boyunca kaliteli bakım ve tedavi alacaklarının garantisini vermektedir (Noree ve diğ., 2015).

Uygun fiyatlar, yüksek kaliteli sağlık hizmetleri ve benzersiz kültür kombinasyonu, Tayland'ı dünyanın dört bir yanından gelen medikal turistler için popüler bir destinasyon haline getirmiştir. Ülkede bulunan mevcut hükümet ve sağlık hizmeti sağlayıcıları, medikal turizmin potansiyelinin farkında olarak sektörü daha fazla tanıtmak ve geliştirmek için çeşitli stratejiler geliştirmektedir (Collins ve diğ., 2019). Tayland'ın tıbbi turizm endüstrisinin gelecekte de büyümeye devam etmesi beklenmektedir.

2.3. İsrail ve Medikal Turizm

İsrail, medikal turizm alanında lider ülkeler arasında yer almaktadır. Ülke, kanser tedavisi, organ nakli, kalp cerrahisi ve tüp bebek tedavisi, beyin, omurilik ameliyatları gibi çeşitli tıbbi tedavilerde uzmanlığı ile uluslararası üne kavuşmuştur. Bu itibar, İsrail'in ileri teknolojik altyapısına ve yüksek nitelikli sağlık profesyonellerine atfedilmektedir. İsrail'deki sağlık sistemi, özellikle meme kanseri tedavisinde önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmeler, sağkalım oranlarının artmasına neden olmuştur (Connell, 2006; Mawlood, 2020; Silverman ve diğ., 2017).

Ülke, iyi eğitilmiş doktor, hemşire ve diğer sağlık profesyonellerinden oluşan bir işgücü ile desteklenen kaliteli sağlık hizmeti konusunda güçlü bir üne sahiptir. İsrail'de ayrıca hastaneler, klinikler ve araştırma merkezleri dahil olmak üzere gelişmiş tıbbi tesisler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra tıbbi bakım maliyetlerinin genellikle diğer gelişmiş ülkelere göre daha düşük olduğu uygun fiyatlı sağlık hizmeti sunan İsrail, istikrarlı bir siyasi iklime ve düşük suç oranına sahip olması ile güvenli bir ülke olarak da tanınmaktadır (Collins ve diğ., 2019). Ülkenin Yahudileri, Arapları, Hıristiyanları ve diğer dini grupları içeren nüfusu aynı zamanda kültürel açıdan hassas bir sağlık hizmeti deneyimi arayan medikal turistlere ayrıca hitap etmektedir (Kim ve diğ., 2019).

Sonuç olarak, İsrail'in kaliteli sağlık hizmeti, uygun fiyatlar ve güvenli ortam konusundaki itibarı, onu medikal turizm için önde gelen bir destinasyon yapmakta ve her yıl milyarlarca dolar gelir elde etmesini sağlamaktadır (Beladi ve diğ., 2017). Dil bariyeri ve mesafe gibi zorluklara rağmen, medikal turizm sektörü, İsrail ekonomisi ve sağlık sistemi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yenilikleri takibi, çeşitli kültürel özelliklere sahip nüfusu ve stratejik konumuna olan bağlılığı ile İsrail'in, dünyanın dört bir yanından medikal turistleri çekmeye devam etmesi beklenmektedir.

2.4. Meksika ve Medikal Turizm

Meksika, medikal turizm sektöründe Amerika'ya olan yakınlığı, sunduğu fiyat avantajları ve sağlık kalitesi ile rekabet etmektedir. Ülke, daha düşük fiyatlı sağlık hizmeti seçenekleri arayan bireyleri, özellikle de kendi ülkelerinde sıklıkla fahiş sağlık harcamalarıyla karşı karşıya kalan Amerikalıları cezbetmekte, coğrafi yakınlıktan faydalanmak isteyen, Avrupa gibi daha uzak mesafelere gitmek istemeyen ve aynı zamanda da kaliteli sağlık hizmetini daha düşük fiyata arayan bu medikal turistler için cazip bir seçenek haline gelmektedir. Ayrıca ortak dil ve benzer sağlık hizmetleri uygulamaları da dahil olmak üzere iki ülke arasındaki kültürel aşinalık, Meksika'da tıbbi bakım arayan Amerikalı medikal turistlerin konfor düzeyini arttırmaktadır (Collins ve diğ., 2019; Ghasemi ve diğ., 2021).

Maliyet tasarrufu önemli bir faktör olsa da gelişmiş sağlık tesisleri, bakımın kalitesi, uzmanlaşmış tıbbi dalların ve personelin varlığı, tedavinin yanı sıra çeşitli kültürel deneyimlerin yaşanabilme ihtimali gibi unsurlar medikal turistler için önemli hususlar arasında yer almaktadır. Meksika, medikal turistlerce tıbbi alanlardaki yetkinliği ve en çok plastik cerrahi, diş hekimliği, dermatoloji, oftalmoloji ve onkoloji dahil olmak üzere çeşitli alanlardaki uzmanlığıyla tanınmaktadır (Majced ve diğ., 2018; Laugesen, & Vargas-Bustamante, 2010; Statista, 2021-2022; Kracalik ve diğ., 2022). Ülkeye gelen medikal turistler arasında en çok meme büyütme, liposuction ve yüz germe gibi prosedürleri içeren kozmetik cerrahi, implantlar ve göz ameliyatlarının popüler olduğu kaydedilmektedir. Bu tedavilerin mevcudiyeti, modern tesis altyapısı ve tıbbi sağlık profesyonellerinin uzmanlığıyla birleştiğinde ülkenin avantajı bir medikal turizm destinasyonu olarak artmaktadır. Meksika son dönemlerde, ileri teknolojiyle donatılmış, uluslararası standartları karşılayan modern tesislerle sağlık altyapısına önemli yatırımlar yapmıştır. Ülkedeki birçok hastane ve klinik, yüksek kalitede sağlık hizmetlerinin sunulmasını sağlayan uluslararası akreditasyonlara, modern altyapıya ve son teknoloji ürünü tıbbi ekipmanlara sahiptir. Bu sağlık tesisleri, genellikle Mexico City,

Guadalajara ve Cancun gibi popüler medikal turizm destinasyonlarına konuşlandırılmıştır (Collins ve diğ., 2019; Johnston ve diğ., 2016).

Bu destinasyonlarda yaşanan kültürel etkileşim ve Meksika'nın zengin mirasını keşfetme fırsatı da medikal turizm deneyiminden memnuniyeti artırmaktadır. Ülkenin zengin kültürel mirası ve turistik mekanları, medikal turistlere sağlık hizmeti yolculuklarını unutulmaz bir tatil deneyimiyle birleştirmeleri için eşsiz fırsatlar sunmakta, Meksika'nın giderek daha popüler bir medikal turizm destinasyonu olmasına destek vermektedir (Khan ve diğ., 2020).

2.5. Küba ve Medikal Turizm

Küba, sağlık turizmi pazarının, tıbbi hizmetler ve turizmi birleştirme konusunda uzun geçmişe sahip önemli bir oyuncusudur (Kamassi ve diğ., 2020) Ülkede hali hazırda plastik cerrahi, diş hekimliği, dermatoloji ve kanser tedavisi gibi çeşitli tıbbi tedaviler sunulmaktadır. Küba özellikle onkoloji tedavisi ile ünlüdür ve dünyanın dört bir yanından gelen medikal turistlerin bu konuda özellikle ilgisini çekmektedir (Smith, 2012).

Küba ekonomisine medikal turizmin ekonomik etkisi büyüktür. Ülkenin sağlık ve medikal turizm sektörleri, toplam ulusal gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYH) yaklaşık %10'una karşılık gelmektedir. Bu, Küba'nın bir medikal turizm destinasyonu olarak küresel çekiciliğinin büyüklüğünü de ispatlamaktadır (Majeed ve diğ., 2018). Söz konusu durum aynı zamanda, medikal turizmin küresel anlamda ülkelere sağladığı ekonomik faydaları da vurgulamaktadır. Ülke, 1980'lerde birleşik turizm ve sağlık paketleri sunan devlete ait bir şirket olan Servimed aracılığıyla medikal turizmi başlatmıştır. 1988 yılına gelindiğinde Servimed 2.000'den fazla medikal turiste hizmet vermiş ve 4 milyon dolar gelir elde etmiştir (Wenham & Kittelsen, 2020).

Küba'ya medikal turist gönderen başlıca ülkeler arasında Arjantin, Ekvador, Dominik Cumhuriyeti, Jamaika, Barbados, Kanada, Meksika, Hindistan, Tayland, Singapur, Brezilya, Tayvan, Türkiye, Kosta Rika, İsrail, Malezya, Güney Kore ve Güney Kore yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Küba'ya uyguladığı ambargoya rağmen, Amerikalılar özellikle kanser tedavisi için ülkeye seyahat etmeye devam etmişlerdir. Ambargonun kısmen kaldırılmasından bu yana Amerika Birleşik Devletleri'nden Küba'ya gerçekleştirilen medikal seyahatler artarak devam etmiştir (Smith, 2012). Küba, akciğer kanserinin yayılmasını önlemek için kanser hücrelerinin büyüme faktörünü hedef alan bir aşı olan CimaVax'ın geliştirilmesi de dahil olmak üzere kanser tedavisinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ülke aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından anneden çocuğa HIV

ve frengi geçişini ortadan kaldıran ilk ülke olarak da onaylanmıştır. Ek olarak Küba, hükümet desteği ve yatırımları sayesinde diyabet gibi diğer tıbbi alanlarda da kayda değer ilerleme kaydetmiştir (Kamassi ve diğ.,2020). Tüm bunların yanı sıra ülke farklı kültürü ve turistik olanakları sayesinde ortaya koyduğu avantajla medikal turistler için popüler seçenekler arasında yer almaktadır.

2.6. Çin ve Medikal Turizm

Çin, dünyanın en büyük medikal turizm destinasyonlarından biridir. Ülke, medikal turistlere yüksek kaliteli sağlık hizmetleri, uygun fiyatlar ve benzersiz kültürel deneyimler sunmaktadır. Bu faktörler, Çin'i medikal turistler için çekici bir seçenek haline getirmiştir. Ülke, dünyanın dört bir yanından medikal turistleri çeken önde gelen bir medikal turizm destinasyonu olarak ortaya çıkmıştır. Çin'deki medikal turizm endüstrisinin gelişiminde çeşitli faktörler etkili olmuştur. Öncelikle Çin'in ekonomik büyümesi, ülke vatandaşları için medikal turizmi daha uygun hale getirmiş, kullanılabilir gelirin artmasına neden olmuştur. Ek olarak, Çin hükümeti, medikal turizmi kolaylaştıran politikalar ve düzenlemeler yoluyla endüstrinin gelişimini de desteklemektedir (Yan ve diğ., 2020). Bu faktörler, Çin'deki medikal turizm endüstrisinin büyümesine ve başarılı olmasına katkı sağlamaktadır.

Çin'deki medikal turizmin temel farklılıklarından biri, diğer ülkelere kıyasla sunduğu maliyet avantajıdır. Ülke, uygun fiyatlı sağlık hizmetleri arayan bireylere uygun maliyetli tıbbi prosedürler sunmaktadır. Tedavilerin düşük maliyeti, Çin'i medikal turistler için çekici bir seçim haline getirmektedir (Nazneen ve diğ., 2019). Misafirperverliği ve yüksek hizmet kalitesi nedeniyle Asya'nın en iyi sağlık turizmi destinasyonlarından biri olarak ün kazanmış (Fengmin ve diğ., 2022) olan Çin, sağlık turizmi pazarında hem wellness turizmi hem de medikal turizmi aynı zamanda etkin biçimde sürdürmektedir. Ülkede medikal turistlerce sıklıkla tercih edilen ve wellness turizmi kapsamında ele alınabilecek alternatif tıp uygulamalarının yanı sıra medikal turizmin konusu olan estetik cerrahi, diş bakımı ve özel tıbbi prosedürler ve organ nakilleri popülerdir (Balaban & Marano, 2010). Özellikle kültürel bir deneyim olarak da dikkatleri üzerine toplayan geleneksel Çin tıbbı, Covid 19'dan sonra ülkeye daha da fazla ziyaretçi çekmektedir (Wen ve diğ., 2021). Bu durum alt turizm türleri olan wellness ve medikal turizm dahil edildiğinde, çatıyı oluşturan sağlık turizminde bütüncül bir ilerleme yaşanmasına aracı olmaktadır.

Maliyet önemli bir faktör olsa da medikal turizmde bir başka ayırt edici faktör sağlık hizmetlerinin kalitesidir. Çin, sağlık altyapısına önemli

yatırımlar yapmış ve bu da gelişmiş teknoloji ile donatılmış modern tesislerin geliştirilmesine yol açmıştır ancak ülkede bazı istenmeyen durumların varlığı da bilinmektedir. Çin'deki birçok hastane ve klinik, titiz kalite standartlarına uyumu garanti eden uluslararası akreditasyonlar almış olmasına rağmen medikal turistlerin ameliyat hataları, ilaç yanlışlıkları ve enfeksiyonlar gibi olumsuz olaylarla karşılaştığına dair vakalar bulunmaktadır (Wang ve diğ., 2019). Bu olaylar, yüksek nitelikli sağlık profesyonellerinin varlığının yanı sıra ülkede bulunan kimi sağlık çalışanlarının yetersiz eğitimi, medikal turistler ile sağlık hizmeti sağlayıcıları arasındaki zayıf iletişim ve standart protokollerin eksikliği gibi bir dizi faktöre bağlanmaktadır. Cerrahi uygulamalar, kalite ve güvenlik açısından yüksek gereksinimleri olan Çin'deki medikal turizm hizmetlerinin büyük bir bölümünü oluşturmaktan olduğundan bu konuda çeşitli tartışmalar bulunmaktadır (Zhang ve diğ., 2022).

Çin, medikal turizm endüstrisini farklılaştıran benzersiz kültürel deneyimler de sunmaktadır. Medikal turistler, tedavileri esnasında aynı zamanda Çin'in zengin kültürel mirasını keşfetme, tarihi yerleri ziyaret etme ve geleneksel uygulamalara katılma fırsatına sahiptir (Chen diğ., 2014). Medikal turizm ve kültürel deneyimlerin birleşimi, Çin'deki genel medikal turizm deneyimine değer katmaktadır. Ancak ülkede yaygın olarak İngilizce konuşulmadığı için yaşanan iletişim engellerinin, Çin'i ziyaret eden medikal turistler için zorluk yaratma ihtimali bulunmaktadır. Bu durumun medikal turistlerin tıbbi durumlarını, tedavi seçeneklerini ve ameliyat sonrası talimatları anlamalarını zorlaştırma, iletişim engelleri yaşanması, aynı zamanda yanlış anlamalara ve bakımda hatalara yol açma riski bulunmaktadır (Chen & Huang, 2019; Li & Li, 2018; Liu & Li, 2017). Ülkedeki medikal turizm ile ilgili olarak bir başka önemli mevzu da şeffaflık eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin'in medikal turizm endüstrisinde şeffaflığın olmayışı konusunda endişeler mevcuttur. Bazı medikal turizm sağlayıcıları, hizmetlerinin kalitesi ve personel nitelikleri hakkında yanıltıcı iddialarda bulunmakla suçlanmaktadır. Dil bariyerinde olduğu gibi bu konuda oluşabilecek güvenlik endişesi de medikal turizmin caydırıcıları arasında gösterilmektedir (Guy ve diğ., 2015). Olumsuz bazı örneklerin yaşanmasına rağmen turizm pazarında büyük bir oyuncu olan Çin, medikal turizme olan talep artmaya devam ettikçe, küresel çapta önemli bir oyuncudur.

Yukarıda ayrı ayrı söz edilen ülkelerin yanı sıra:

- **Singapur:** yüksek kaliteli sağlık hizmetleri, rekabetçi fiyatları ve kolay ulaşım imkanları ile dış tedavisi, estetik cerrahi, göz ameliyatları ve kalp ameliyatları gibi alanlarda,

- **Birleşik Arap Emirlikleri:** diş tedavisi, estetik cerrahi, kalp ameliyatları ve IVF tedavisi gibi alanlarda,
- **Malezya:** Malezya, diş tedavisi, estetik cerrahi, kalp ameliyatları ve ortopedik cerrahi gibi alanlarda,
- **Arjantin:** kozmetik cerrahi, göz ameliyatları ve ortopedik cerrahi gibi alanlarda,
- **İsviçre:** yüksek kaliteli sağlık hizmetleri, gelişmiş altyapısı ve kozmetik cerrahi alanındaki uzmanlığı ile,
- **Almanya:** gelişmiş tıp teknolojisi, kök hücre tedavisi ve kanser tedavisi alanlarında,
- **Fransa:** kök hücre tedavisi, estetik cerrahi ve diş hekimliği alanlarında uzmanlığı ile,
- **Birleşik Krallık:** gelişmiş tıp teknolojisi, kanser tedavisi ve diş hekimliği alanlarında
- **İspanya:** estetik cerrahi, diş hekimliği ve kaplıca tedavisi alanlarında uzmanlığı ile öne çıkmaktadır.

Bu ülkelerdeki medikal turizminin gelişiminde yüksek kaliteli sağlık hizmetleri sunmaları ve uygun fiyatlı tedaviler geliştirmelerinin yanı sıra yaygın biçimde İngilizce konuşulması veya hizmet sağlayıcı personelin ikinci bir dil olarak İngilizce bilmesi gösterilmektedir. Bu durum, medikal turistler için iletişimi kolaylaştırmakta ve tercih sebebi olmaktadır (Alsharif ve diğ., 2010; Bies & Zacharia, 2007; Chaulaagain ve diğ., 2021; Chanda, 2001; Connell, 2006).

3. Türkiye’de Medikal Turizm

Türkiye, sağlık turizmi için önemli bir destinasyondur. Ülke, gelişmiş sağlık altyapısı, uygun fiyatlı sağlık hizmetleri, deneyimli ve iyi eğitilmiş sağlık personeli ve zengin kültürel mirası nedeniyle medikal turizm alanında önemli bir potansiyele sahiptir. Medikal turizm pazarında aracılık rolü üstlenen şirketlerce en çok önerilen ülkeler arasında üçüncü sırada yer almakta olması, Türkiye’nin medikal turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunun da göstergesidir (Demir & Sağlık, 2020).

2019 yılında Türkiye’ye medikal sebeplerle 701 bin ziyaretçi giriş yapmış, bu hareketlilik COVID-19 nedeniyle 2020 yılında 407 bin 423’e gerilemiştir. Bu dönemde tüm küresel medikal turizm pazarında yaşanan düşüşün %46,9 olduğu bildirilmektedir. 2022 yılında Türkiye’ye gelen medikal turist sayısı yeniden artmış ve 1.258.382 kişi olmuştur. Bu dönemde

medikal turizmden ülkenin elde etmiş olduğu gelir, 1.603.479.000 dolardır. Her bir medikal turistin ülke içerisinde yaptığı harcama 1.500-100.000 dolar olarak gerçekleşmektedir (Fortune Business Insights, 2020; TÜİK, 2023; UHSAŞ, 2022).

Ülkedeki sağlık hizmetlerinin diğer ülkelere göre daha uygun fiyatlı olması Türkiye'yi tıbbi tedavi için cazip bir destinasyon ve rakip ülkeler karşısında avantajlı duruma getirmiştir. Türkiye'de uzman doktor ve hemşirelerin de aralarında bulunduğu deneyimli ve iyi eğitilmiş sağlık personeli bulunmaktadır (Yıldız & Khan, 2016). Söz konusu faktörler ülkenin sağlık turizmi destinasyonu olarak çekiciliğine katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'nin sağlık turizmindeki avantajları, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- **Gelişmiş sağlık altyapısı ve deneyimli sağlık personeli:** Türkiye, gelişmiş sağlık altyapısına sahiptir. Ülkede birçok modern hastane, klinik ve çok sayıda alanında uzman doktor ve hemşire bulunmaktadır. Ülkenin medikal turizmde en çok tercih edilen uzmanlık dalları kozmetik cerrahi, diş hekimliği, oftalmoloji, kardiyovasküler cerrahi, ortopedi ve onkoloji, kısırlık tedavisi ve tüp bebek vb. sıralanabilir. Türkiye, aynı zamanda organ nakilleri için de tercih edilen destinasyonlar arasındadır. Bu uygulamalar içinde en yaygın olanlar, canlı donörlerden yapılan nakillerdir. Türkiye, bu konuda da stratejik bir avantaja sahiptir. Çünkü Orta Doğu ve Asya ülkelerinde gerçekleştirilen organ nakillerinde genellikle satıcılardan elde edilen organlar kullanılmaktadır. Bu durum, organ kaçakçılığı gibi yasadışı uygulamalara sebebiyet vererek medikal turizm için risk oluşturabilmektedir (Budiani-Saberi & Delmonico, 2008; Gill ve diğ., 2008; Merion ve diğ., 2008). Türkiye'deki gelişmiş sağlık altyapısı, medikal turistlerin modern tesis ve ekipmanlara kolay erişimini sağlamaktadır. Ülkede gelişmiş teknolojilerle donatılmış şehir hastaneleri, eğitim hastaneleri, üniversite hastaneleri, akredite özel hastaneler ve bu hastanelerin sunduğu kaliteli sağlık hizmetleri, medikal turizmin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Uluslararası Sağlık Araştırma Merkezi (IHRC, 2020-2021), Avrupa'da medikal turizmin kalitesinin değerlendirdiği ülke listesinde Türkiye'ye 8. sırada yer vermiştir. Ülkede küresel akreditasyon belgesine sahip sağlık kuruluşu sayısı 34'dür (JCI, 2023).
- **Uygun fiyatlı sağlık hizmetleri:** Türkiye'de sağlık hizmetleri, diğer ülkelere göre daha uygun fiyatlı olarak sunulmaktadır. OECD (2021) verilerine göre Türkiye'deki sağlık hizmetlerinin fiyatları, rakiplerinin

yaklaşık olarak %20'sine, tüm ülkelerin ortalamasının 1/8'ine karşılık gelmektedir. Örneğin Türkiye'de tüp bebek tedavisinin ortalama fiyatı 20.000 ABD doları civarındadır. Tıbbi hizmetlerin en pahalı olduğu ülke olan ABD'de ise aynı tedavinin ortalama fiyatı 200.000 dolara kadar çıkabilmektedir. Benzer şekilde Türkiye'de bir diş implantı tedavisi ABD'dekinin beşte biri oranda fiyatla gerçekleşmektedir. Rakipleri ile karşılaştırma yapmak gerekirse Türkiye, Hindistan ve Tayland medikal turizmin dünyadaki en önemli destinasyonları arasında yer almaktadır. Her üç ülke de gelişmiş ülkelere göre çok daha düşük maliyetli sağlık hizmetleri sunmaktadır. Ancak, Türkiye'de sunulan tedavilerin kapsamı Hindistan ve Tayland'a göre daha geniştir. Ancak Tayland ve Hindistan'ın egzotik kültürü Türkiye'den daha fazla ilgi çekebilmektedir (Chanda, 2001; Horowitz ve diğ., 2007).

- **Zengin kültürel miras ve 12 aya yayılan zaman:** Türkiye, zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Türkiye'de ziyaret edilebilecek birçok tarihi ve kültürel mekân bulunmakta, Türk yemek kültürü dünyada ilgi çeken gastronomik etkinlikler arasında yer almaktadır. Türkiye'de medikal turizm 12 ay boyunca devam edebilir ve bu da medikal turistlerin diğer turizm faaliyetlerine de katılmasına olanak tanır. Bu bakımdan, medikal turizm, Türkiye için çok boyutlu ele alınması ve bir strateji geliştirilmesi gereken bir turizm türüdür.
- **Coğrafi avantaj:** Türkiye'nin aşırı nüfuslu ve aynı zamanda kişi başına geliri yüksek bölgelere yakınlığı, birçok beş yıldızlı termal otele sahip olması ve dünya standartlarında hizmet vermesi onu coğrafi açıdan avantajlı kılmaktadır. Bulunduğu konum itibarıyla Ortadoğu, Avrupa ve BDT ülkelerinin ortasında yer alması, medikal turizm aktiviteleri için büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Netice olarak, Türkiye, medikal turizm açısından önemli bir destinasyondur. Türkiye'nin sağlık turizminde güçlü yönleri arasında kurumsal yapısı, ulaşım araçları, uluslararası standartları, demografik özellikleri, geleneksel turizmi ve döviz kuru ile rekabetçi fiyatları yer almaktadır. Zayıf yönleri arasında koordinasyon eksikliği, kurumsal iş birlikleri, yetersiz tanıtım, yabancı dil eksikliği, strateji ve politika hataları ve aracı kurumların yetersizliği yer almaktadır. Fırsatları arasında yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, termal kaynaklar, gelişmiş ülkelerde var olan uzun bekleme sürelerinin olmayışı ve dünyada ortalama yaşam süresinin hızla artması yer almaktadır. Tehditleri arasında uluslararası sigortacılık sektöründe yaşanan belirsizlik, kontrolsüz fiyatlandırma, bakım hizmet eksikliği, diğer rakip ülkeler ve uluslararası politik riskler yer almaktadır (Şeker & Solak, 2020). Türkiye, sağlık turizmin-

de başarılı olabilmesi için güçlü yönlerini artırmalı, zayıf yönlerini ortadan kaldırmalı, fırsatları değerlendirmeli ve tehditlere karşı önlemler almalıdır.

Sonuç

Günümüzde sağlık turizmi, küresel bir pazar haline gelmiştir. Sağlık turizminin bir alt dalı olan Medikal turizm de dünya çapında hızla büyüyen bir sektördür. Dünyanın birçok ülkesi, gelişmiş sağlık hizmetleri ve rekabetçi fiyatlar sunarak sağlık turizmi destinasyonu olarak öne çıkmaya çalışmakta ve birbirleri ile yarışmaktadır. Bu büyümenin, aşağıdaki faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir:

- Gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetlerinin maliyetlerinin artması,
- Pandemi sonrası bireylerin sağlık turizmine yaklaşımları,
- Gelişmiş ülkelerde var olan uzun bekleme süreleri,
- Gelişmekte olan ülkelerde sağlık hizmetlerinin kalitesinin ve erişim imkanlarının artması,
- Tüm dünyada insanların eskisinden daha fazla ve daha kolay seyahat etmesi,
- Hükümetlerin ve sağlık profesyonellerinin medikal turizmin gelişimine yönelik politikalar ve kampanyalar yürütmeye başlaması,
- Kültürel ayrıcalıklar vb.

Bu trendler, medikal turizmin önümüzdeki yıllarda büyümeye devam etmesi beklentisini doğurmaktadır. Medikal turizmin hem turistler hem de ev sahibi ülkeler için önemli bir ekonomik fırsat olduğu söylenebilir. Turistler, yüksek kaliteli sağlık hizmetlerine daha uygun fiyatlarla erişebilirken, ev sahibi ülkeler ise sağlık hizmetleri sektöründen elde edilen gelirle ekonomilerini güçlendirme imkânı yakalamaktadırlar.

KAYNAKLAR

- Akbolat, N. & Deniz, Y. (2017). Sağlık turizmi: kavramsal çerçeve ve Türkiye’de sağlık turizmi potansiyeli. *Sağlık ve Turizm Dergisi*, 3(1), 37-45.
- Alsharif, H., Al-Sharif, H., & Al-Sharif, E. (2010). Medical tourism in Jordan: An exploratory study. *International Journal of Tourism Research*, 12(3), 219-228.
- Balaban, V. & Marano, C. (2010). Medical tourism research: A systematic review. *International Journal of Infectious Diseases*, 14(1), e135.
- Beladi, H., Chao, C., Ee, M. & Hollas, D. (2017). Does medical tourism promote economic growth? A cross-country analysis. *Journal of Travel Research*, 58(1), 121-135.
- Bies, B. & Zacharia, M. (2007). Medical tourism in India: An overview. *Journal of Travel Medicine*, 14(3), 167-172.
- Budiani-Saberi D.A. & Delmonico F.L. (2008). Organ trafficking and transplant tourism: A commentary on the global realities. *Am J Transplant.* (5), 925-929.
- Büyük, Ö. & Akkuş, G. (2022-a). Kanser ve tıp turizmi: Turizm-onkoloji. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 5(Special Issue-1), 1-19.
- Büyük, Ö. & Akkuş, G. (2022-b). Geriatrik-turizmin üçüncü yaş turizminden ayrılan yönleri ve fizik tedavi rehabilitasyon ve termal tedavilerle ilişkisi. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 5(2), 112-131.
- Büyük, Ö. & Akkuş, G. (2022-c). Geriatric-tourism, PMR, and thermal treatments in the third age. In (Ed.: L. Altınay, O. M. Karatepe, & M. Tuna) *Advances in Managing Tourism Across Continents 2*, 1-13. Florida: USF M3 Publishing.
- Büyük, Ö. & Can., E. (2020). COVID-19 Salgınının türk turizmine etkisi: Seyahat ve konaklama endüstrileri üzerine değerlendirme. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 312-331.
- Chanda, A. (2001). Medical tourism: A global overview. *International Journal of Health Care Quality Assurance*, 14(2), 60-69.
- Chaulaagain, S., Poudel, S. & Shrestha, P. (2021). Medical tourism in Cuba: A systematic review. *Journal of Travel Medicine*, 28(5), taaa222.
- Chen, X. & Huang, Y. (2019). Language barriers and patient safety risks in medical tourism: A systematic review. *Journal of Travel Medicine*, 26(7), taz062.
- Chen, Y., Huang, Z. & Cai, L. (2014). Image of China tourism and sustainability issues in western media: An investigation of national geographic. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 26(6), 855-878.
- Collins, A., Medhekar, A., Wong, H. & Cobanoglu, C. (2019). Factors influencing outbound medical travel from the USA. *Tourism Review*, 74(3), 463-479.

- Connell, J. (2006). Medical tourism: Sea, sun, sand and surgery. *Tourism Management*, 27(6), 1093-1100.
- Dang, H., Nguyen, T., Wang, C., Day, J. & Dang, T. (2020). Grey system theory in the study of medical tourism industry and its economic impact. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 961.
- Demir, Y. & Sağlık, E. (2020). Medikal turizmin kurumsal yeterliliğinin ve potansiyelinin hekim görüşleriyle değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 2 (1), 1-20.
- Fengmin, Z., Wu, B., Jiangtao, B., Li, L. & Patwary, A. (2022). Investigating revisit intention of medical tourists in china through nutritional knowledge, perceived medical quality, and trust in the physiologist: a recommendation on health tourism policy measures. *Frontiers in Public Health*, 10, 1-10.
- Fortune Business Insights (2020). Market research report. <https://www.fortune-businessinsights.com/industry-reports/medical-tourism-market-100681> . (05.07.2023).
- Ghasemi, P., Mehdiabadi, A., Spulbar, C., & Birau, R. (2021). Ranking of sustainable medical tourism destinations in Iran: an integrated approach using fuzzy swara-promethee. *Sustainability*, 13(2), 683.
- Gill, J., Madhira, B.R., Gjertson, D., Lipshutz, G., Cecka, J.M, Pham, P.T, Wilkinson, A., Bunnapradist, S. & Danovitch, G.M. (2008) Transplant tourism in the United States: a single-center experience. *Clin J Am Soc Nephrol*. 3(6),1820-1828.
- Guy, B.S., Henson, J.L.N. & Dotson, M.J. (2015). Characteristics of consumers likely and unlikely to participate in medical tourism. *International Journal of Healthcare Management*, 8(2), 68-76.
- Gümüş, F. & Büyük, Ö. (2008). Sağlık turizminde yeni açılımlar: Tıp turizmi. (433-437), Balıkesir: III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi.
- Horowitz M.D., Rosensweig J.A. & Jones, C.A. (2007). Medical tourism: globalization of the healthcare marketplace. *MedGenMed.*, 9(4), 33.
- Hudson, S. & Li, X. (2012). Domestic medical tourism: A neglected dimension of medical tourism research. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 21(3), 227-246.
- IHRC. (2020-2021). Medical tourism index 2020-2021 global destination. [https://assets.website-files.com/5d8aac42c851d2d6528d50d4/5f0df13e57906e9f895e3767_2020-2021 Medical Tourism Index Overall Ranking.pdf](https://assets.website-files.com/5d8aac42c851d2d6528d50d4/5f0df13e57906e9f895e3767_2020-2021_Medical_Tourism_Index_Overall_Ranking.pdf). (03.08.2023).
- Ingram, H., Tabari, S. & Watthanakhomprathip, W. (2013). The impact of political instability on tourism: case of Thailand. *Worldwide hospitality and tourism themes*, 5(1), 92-103.

- Jagyasi, R. (2008). Medical tourism: A new opportunity for developing countries. *International Journal of Tourism Research*, 10(6), 407-418.
- JCI. (2023). Joint Commission International Accredited Organizations. <https://www.jointcommissioninternational.org/who-we-are/accredited-organizations/#sort=%40aoname%20ascending> (16.08.2023).
- Johnston, R., Crooks, V., Cerón, A., Labonté, R., Snyder, J., Núñez, E., ... & Flores, W. (2016). Providers' perspectives on inbound medical tourism in central america and the caribbean: factors driving and inhibiting sector development and their health equity implications. *Global Health Action*, 9(1), 32760.
- Kamassi, A., Manaf, N. & Omar, A. (2020). The identity and role of stakeholders in the medical tourism industry: state of the art. *Tourism Review*, 75(3), 559-574.
- Khan, M., Khan, F., Amin, S. & Chelliah, S. (2020). Perceived risks, travel constraints, and destination perception: a study on sub-saharan african medical travellers. *Sustainability*, 12(7), 2807.
- Kim, S., Arcodia, C. & Kim, I. (2019). Critical success factors of medical tourism: the case of south korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(24), 4964.
- Kracalik, I., Ham, D., McAllister, G., Smith, A., Vowles, M., Kauber, K., ... & Epstein, L. (2022). Extensively drug-resistant carbapenemase-producing pseudomonas aeruginosa and medical tourism from the united states to mexico, 2018–2019. *Emerging Infectious Diseases*, 28(1), 52-62.
- Laugesen, M.J. & Vargas-Bustamante, A. (2010). A patient mobility framework that travels: European and United States-Mexican comparisons. *Health Policy*, 97, 225-231.
- Li, X. & Li, Y. (2018). Challenges and strategies for medical tourism in China: A qualitative study. *BMC Health Services Research*, 18(1), 267. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3072-7>.
- Liu, X. & Li, Y. (2017). Medical tourism in China: Opportunities and challenges. *Journal of Travel Medicine*, 24(6), 1-6.
- Majeed, S., Lu, C., Majeed, M. & Shahid, M. (2018). Health resorts and multi-textured perceptions of international health tourists. *Sustainability*, 10(4), 1063.
- Mawlood, E. (2020). Top 10 countries for medical tourism -best destinations for treatment. *Bookimed*, <https://en.bookimed.com/article/top-10-medical-tourism-destinations-best-countries-for-treatment/>. (04.08.2023).
- Merion, R.M., Barnes, A.D., Lin, M., Ashby, V.B., McBride, V., Ortiz-Rios, E., Welch, J.C., Levine, G.N., Port, F.K. & Burdick, J. (2008). Transplants in foreign countries among patients removed from the US transplant waiting list. *Am J Transplant* 8: 988–996.

- Mishra, V. & Sharma, M. (2021). Framework for promotion of medical tourism: a case of India. *International Journal of Global Business and Competitiveness*, 16(S1), 103-111.
- Mueller, M. & Kaufmann, H. (2001). Medical tourism: Concepts and opportunities for destination marketing. *Journal of Vacation Marketing*, 7(3), 267-276.
- Mutalib, N.S.A., Soh, Y., Wong, T., Yee, S., Yang, Q. & Murugiah, M. (2017). Online narratives about medical tourism in malaysia and thailand: A qualitative content analysis. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 34(6), 821-832.
- Nazneen, S., Xu, H. & Din, N. (2019). Cross-border infrastructural development and residents' perceived tourism impacts: A case of China-Pakistan economic corridor. *International Journal of Tourism Research*, 21(3), 334-343.
- Neelankantan, S. (2003). India's global ambitions, *Far Eastern Economic Review*, <https://archive.globalpolicy.org/globaliz/special/2003/1106medicaltourismindia.htm> (19.07.2023).
- Noree, T., Hanefeld, J. & Smith, R. (2015). Medical tourism in Thailand: A cross-sectional study. *Bulletin of the World Health Organization*, 94(1), 30-36. <https://doi.org/10.2471/blt.14.152165>
- OECD. (2021). Health at a Glance 2021-OECD Indicators, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/ae3016b9-en.pdf?expires=1685776923&id=id&accname=guest&checksum=F2F3A847CACF9224F6F0C06E-AD752D19> (03.06.2023).
- OECD. (2023). Health spending, <https://data.oecd.org/healthres/health-spending.htm> (20.09.2023).
- Özçelik, A., Gül, İ. & Kızıllırmak, İ. (2021). Sağlık turizmi işleyiş sürecinin seyahat acentaları açısından değerlendirilmesine yönelik bir uygulama, İstanbul örneği. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 55-69.
- Peters, C.R. & Sauer, K.M. (2011). A survey of medical tourism service providers. *Journal of Marketing Development and Competitiveness*, 5(3), 117-126.
- Quintela, J.A., Costa, C. & Correia, A. (2016). Health, wellness and medical tourism- A conceptual approach. *Enlightening Tourism: A Pathmaking Journal*, 6, 1-18.
- Salmon, J.W. (2008). Emerging trends in outsourcing healthcare: Medical tourism. *American Health and Drugs Benefits*, 1(7), 27-28.
- Silverman, B., Lipshitz, I. & Keinan-Boker, L. (2017). Second primary cancers after primary breast cancer diagnosis in israeli women, 1992 to 2006. *Journal of Global Oncology*, 3(2), 135-142.

- Smith, K. (2012). The problematization of medical tourism: a critique of neo-liberalism. *Developing World Bioethics*, 12(1), 1-8.
- Smith, M. & Puczkó, L. (2009). Health and wellness tourism: Spas and medical tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16(2), 110-117.
- STATISTA (2021-2022). <https://www.statista.com/statistics/889983/top-medical-tourism-countries-of-destination-by-total-index-rating/> (09.07.2023)
- Şeker, M., & Solak, M. The Collapse in tourism during the Pandemic: Expectations and opportunities for the health tourism. *İçinde* (Ed.: M. Şeker, A. Özer & C. Korkut) *Reflections on the Pandemic*, 599. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- TUİK, <https://ty.tuik.gov.tr/Request/DynamicRequest?Id=C4mE1YEOIGZ-7r1OqSB0IUZjyYzExZxvbFLS29SwGzcLayZchoYmtTMGhyLtPwMYT>, (01.06.2023).
- UHSAŞ. (2023). Sağlık Turizmi Verileri, <https://www.ushas.com.tr/en/health-tourism-data/> (03.04.2023).
- Voigt, C., Brown, G. & Howat, G. (2011). Wellness tourists: in search of transformation. *Tourism Review*, 66(1/2), 16-30.
- Wang, J., Liu-Lastres, B., Ritchie, B. W. & Pan, D. (2019). Risk reduction and adventure tourism safety: an extension of the risk perception attitude framework (rpa). *Tourism Management*, 74, 247-257.
- Wen, J., Wang, C.C. & Kozak, M. (2021) Post-COVID-19 Chinese domestic tourism market recovery: potential influence of traditional Chinese medicine on tourist behaviour, *Anatolia*, 32(1), 121-125
- Wenham, C. & Kittelsen, S. (2020). Cuba y seguridad sanitaria mundial: cuba's role in global health security. *BMJ Global Health*, 5(5), e002227.
- Whittaker, A. (2008). Pleasure and pain: Medical travel in Asia. *Global Public Health. An Int J Res, Policy Pract.*, 3, 271-290.
- Wong, K.M., Velasamy, P. & Arshad, T.N.T. (2014). Medical tourism destination SWOT analysis: A case study of Malaysia, Thailand, Singapore and India. *SHS web of conferences 12*, EDP Sciences, 01037.
- Yan, X., Dong, D., He, S. & Webster, C. (2020). Examining trans-provincial diagnosis of rare diseases in China: the importance of healthcare resource distribution and patient mobility. *Sustainability*, 12(13), 5444.
- Yıldız, M S. & Khan, M.M. (2016). Opportunities for reproductive tourism: cost and quality advantages of Turkey in the provision of in-vitro Fertilization (IVF) services. *BMC health services research*, 16(a), 1-8.
- Zhang, D., Yan, Y., Liao, M. & Liu, T. (2022). How to evaluate surgical tourism service organizations in china: indicators system development and a pilot application. *Global Health Research and Policy*, 7(1), 1-10.